

CRISIS ALS KANS

REFLECTIES OVER MACHT EN RUIMTE IN RELATIE TOT HOMOSEKSUALITEIT
BINNEN DE KERK

ANNE VANDENHOECK

MIJN MOTIVATIE

- Eigen perspectief
- Behoor tot een groep (vrouwen) die het ook niet altijd eenvoudig heeft binnen de officiële kerk
- Combinatie van medestander en vrouw zijn:

Mary McAleese, (1951, Belfast, Northern Ireland), president van Ierland van 1997 tot 2011. Ze kreeg haar opleiding als juriste in Ierland. In 1975 werd ze aangesteld als Reid Professor of Criminal Law, Criminology and Penology aan het Trinity College Dublin. Destijds was ze ook als advocaat actief voor het uit het wetboek van strafrecht halen van homoseksualiteit. Haar engagement in de Katholieke Kerk begon al 1984 toen ze deel uitmaakte van een delegatie in het New Ireland Forum.

STANDPUNTEN MCALEESE

- Motivatie: actief gelovig, zoon is homoseksueel
- De meeste katholieken verstaan homoseksualiteit anders dan een intrinsieke storing (cfr Paus Benedictus die spreekt over ‘intrinsically disordered’)
- Ze heeft een afkeer van de ‘heb de zondaar lief, maar niet de zonde’ attitude van de kerk tegenover homoseksuelen. Ze verwijst ook naar suïcide onder jonge, Ierse katholieke homomannen.
- McAleese en relatie tot officiële kerk: aangehaald en gemarginaliseerd omwille van haar kritische houding, onder meer naar aanleiding van de synode over het gezin en de aandacht voor homoseksualiteit daarin.

PLEIDOOI VOOR RUIMTE OM VRIJMOEDIG TE SPREKEN

PARRHESIA
PAROUSIA

Wetenschap Ruimte
Vertrouwen Pastoraal
Herijken Cultuur
Parousia
Dialogo Traditie Woede
Geneten Leen God
Parrhesia
Vrijheid

OVER MACHT

- Vak:
  - Context 'Emerging adulthood'
  - Studenten uit verschillende werelddelen
  - Discussie tussen studenten over homoseksualiteit
- Post koloniale theologie en interculturele theologie
  - Wie heeft macht over wie in de discussie?
  - Kunnen we leren leven met verschillen? Of kennen we alle macht toe aan harmonie en universalisme?

REACTIE STUDENTEN

- “For me, it was both a very important experience, but also a rather harrowing one. For a long time I was struggling with my own sexuality, insofar as I had no idea how to define it, or what it was. ... For the first time since knowing who and what I am, however, yesterday, I was defending my very own ontology. ...”
- “Homosexuality exists but in my country it mainly is a consequence of same sex schools. I need to think about you stating it is biological. I don't know.”

AANWEZIGHEID VAN MACHT EN ASYMMETRIE

- Macht is overal, is positief, is een taboe, is een gevaar
- Asymmetrisch van aard
- In professionele relaties: baas-werknemer, leerling- leerkracht, zorgverlener – zorgvrager, priester - gelovige
  - Machtverschil gebaseerd op kennis, expertise, wijding, ...
  - Verantwoordelijkheid is groter aan I kant
  - Er is een meer kwetsbare partij
  - Er is een zorgaspect

SOCIOLOGISCHE VISIE OP MACHT

- Max Weber definieert macht als “elke kans om de eigen wil door te drijven binnen sociale relaties ook al is er weerstand, waarbij het om het even is waarop die kans berust”.
- Aanwezig in elke menselijke relatie, hangt samen met context en sociale positie
- Vier vormen van macht: economisch, politiek, sociaal, cultureel

FILOSOFISCH PERSPECTIEF OP MACHT

Foucault: “macht moet gezien worden als iets circulair, of eerder als iets dat enkel functioneert in de vorm van een ketting. Macht kan noch ergens gelokaliseerd worden, noch het bezit zijn van iemand, noch toegeëigend worden als een grondstof of een product van rijkdom. Macht is iets dat beoefend en uitgeoefend wordt binnen een web van relaties. Individuen bewegen dan ook niet enkel binnen haar bedreigingen; iedereen bevindt zich altijd in de positie van het tegelijkertijd uitoefenen en ondergaan van macht”

THEOLOGISCH PERSPECTIEF

- Donald Cozzens (1939) is een Amerikaanse priester, auteur en professor. Hij was rector van het Saint Mary seminarie en prof pastoraaltheologie aan de Graduate School of Theology in Wickliffe, Ohio.
- Zijn artikels, lezingen en boeken richten zich op het priesterschap en in het bijzonder op celibaat, opleiding, homoseksualiteit, misbruik in de kerk
- 2009: award priest of integrity – opgedragen aan leken in de kerk
- Boeken: Freeing Celibacy, 2006 - Sacred Silence. Denial and the Crisis in the Church, 2004

MACHT NAAR EN VANUIT HOMO-PRIESTERS

- Macht vanuit de leer van de kerk: natuurwet, benoemingen, wijdingen, uitsluiting, zwijgen
- Er is een disproportioneel groot aantal homoseksuele mannen in het priesterschap
  - Cfr Donald Cozzens, Celibacy and homosexuality in D. Cozzens, Freeing celibacy, 2006, 65-75: "... the growing awareness that the priesthood is or is becoming a 'gay profession'". Wat betekent dit voor ambt en perceptie op macht? Alleen priesterschap leidt tot hogere posities in de kerk.
  - Orthodoxe kerk: verschil in macht tussen monniken/bisschoppen (celibatair) en diakens/priesters (gehuwd). Homoseksuele mannen kiezen meer voor monnik zijn.

MACHT NAAR EN VANUIT HOMO-PRIESTERS

- Misbruik van macht
  - Publieke opinie US:
    - De meeste slachtoffers van misbruik in de kerk zijn jongens. Stemmen: ban homofilie en misbruik stopt. // conservatieve stemmen in katholieke kerk
  - H. Zollner sj: meeste gevallen van misbruik in de kerk gaan over post puberale mannelijke slachtoffers (meer efebofilie dan pedofilie)
  - Misbruik komt niet voort uit een seksuele voorkeur
  - ‘Gay subculture’: groep die geheim van seksuele oriëntatie deelt – macht van uitsluiting

MACHT VANUIT HOMOPRIESTERS

- Positieve macht: “Coming to terms with one’s orientation, whether straight or gay, is critical to the formation of a healthy and integrated personality” (D. Cozzens)
- Negatieve macht: “To the extent that sexuality remains unintegrated into an individual’s personality and psychic life, it remains potentially dangerous, waiting to erupt in destructive ways to both the individual and others.” (D. Cozzens)

DE MACHT VAN DE (HEILIGE) STILTE

- “Nowhere is this silence more exemplified than in the deeply entrenched denial and carefully maintained silence surrounding the important issue of sexual orientation and clerical life” – dit geldt voor hetero en homoseksuelen.
- Stilte zorgt voor onmogelijkheid om over homoseksualiteit theologisch na te denken op open, creatieve en authentieke manier.
- Blijft zorgen voor een ‘closeted homosexuality’ versus pleidooi voor erkenning dat het bestaat
- Stilte gaat verder dan homoseksualiteit: omgeeft het priesterambt – klerikaal gesloten hiërarchisch systeem van privilege.

WAT MEENEMEN VAN COZZENS?

- Stilte is een vorm van macht in een systeem
- Publiek forum van erkenning en persoonlijke integratie zijn vormen van positieve macht
- Negatieve macht gebeurt in het (af)geslotene en verborgene

REACTIE OFFICIËLE KERK

- Op misbruikschandaal (en overtuiging dat homoseksualiteit rol speelt door vele mannelijke slachtoffers)
  - Instructie voor seminarie-opleidingen 2005: geen homo-kandidaten aannemen noch aanstellen als leiders van opleidingen
  - Verergert alleen maar chaos (hoe bepalen welke identiteit iemand heeft?) en crisis (minder priesters)
- Objectieve stoornis, natuurwet
- Verhinderd openlijk, wijs en empathisch bespreken van realiteit

SPREIDSTAND: zelf voelen dat de eigen seksualiteit goed is maar verwachte identificatie met instituut dat zegt dat het onnatuurlijk is en een stoornis

DE PIJNLIJKE SPAGAAT (HET IS GOED EN HET IS EEN INTRINSIEKE STOORNIS)

DE PROFESSIONELE SPAGAAT (MIJN KERK ZEGT DIT EN ZELFVIND IK DIT)

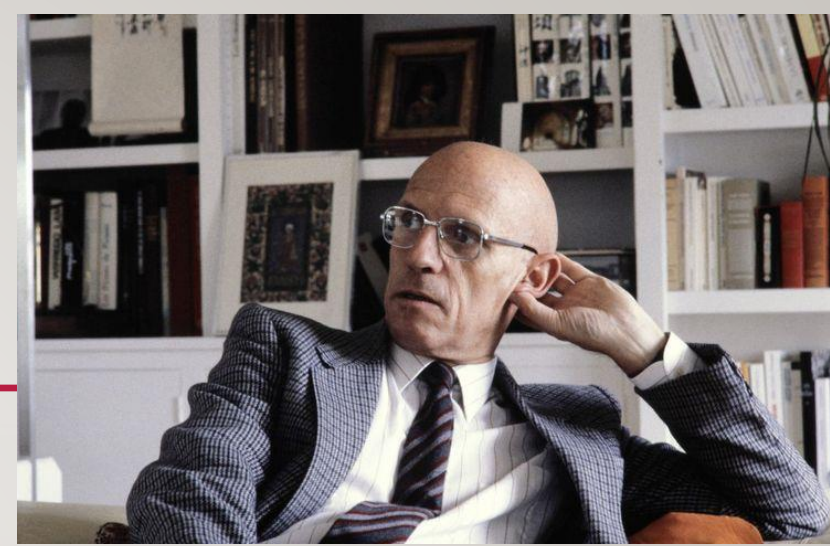
FRAGMENTATIE EN ZELFBEDROG

MICHEL FOUCAULT

- Michel Foucault (1926 - 1984) was een Frans filosoof, bekend vanwege zijn politiek activisme in de jaren 70 en 80 en zijn analyses in de politieke filosofie via begrippen als disciplinemaatschappij, biopolitiek en biomacht. Men plaatst hem in de continentale filosofie, het structuralisme en poststructuralisme, hoewel hij de termen niet met zichzelf associeerde. Foucaults colleges trokken overvolle zalen. Hij zou dit doen tot hij in 1984 aan aids overleed.

MACHT BIJ FOUCAULT

- Pastors gebruiken zachte termen om wat ze doen en zijn uit te drukken: luisteren, betrokken zijn, empathisch zijn, barmhartigheid uitoefenen. Pastorale werkelijkheid is vooral relatie met mededogen.
- Foucault gaat pastorale relaties als uitgangspunt nemen voor zijn studie van macht op politiek en burgerlijk niveau
  - Hij doet dit omdat hij zegt dat bestuurders sterk beïnvloed worden door christelijke beelden van macht
- Le pouvoir pastoral: verbindt pastoraat met macht, niet met mededogen

GOD ALS KONING EN HERDER

- Politieke macht is gesecculariseerde versie van pastorale macht
- Macht behoort tot het pastoraat en pastor zijn
- God is koning en tegelijk herder in Hebreeuwse traditie
  - Vorst en herder: asymmetrie en macht
  - David: vorst en herder (uitdrukkelijke vraag van God)
  - Macht is paradoxaal concept
- Denken over Jezus als de goede herder is hierop gebaseerd: inclusief machtsaspect
- Oorspronkelijke betekenis van macht niet herkennen: schizofrene toestand
  - Cfr leer en pastoraat

LEIDEN VAN GOD

- Eigenschappen van le pouvoir pastoral:
  - Koning en herder over een volk en niet over territorium
  - Herder is diegene die verzamelt wat is verstrooid en bekommerd is om het geheel
    - Spanning tussen verhevenheid en zorg (cfr politiek voor Foucault)
  - Herder handelt met een doel: hij wil het goede voor zijn kudde (bienveillance)
    - God is altijd betrokken en welwillend (je bent altijd pastor)
    - Gericht op elk schaap apart (kent ze bij hun naam) en hele kudde
    - Doel: verbond waar te maken (groene weiden)
    - Transcendentie van God heeft geen betekenis zonder zijn welwillendheid. Bienveillance is waken, waakzaam zijn.
    - Kritiek: Foucault weinig oog voor wederkerigheid verbond

DE GOEDE HERDER

- Foucault: politiek is beïnvloed door dit beeld van God als koning en herder
- Politicus moet wetten maken maar ook zorgen voor
- Hoe is christendom omgegaan met beelden van herder en koning die macht en welwillendheid inhouden?
- Pastores: ressentiment of wrevel tav aspect van macht

VAN JODENDOM NAAR CHRISTENDOM

- Jodendom: macht en welwillendheid-waakzaamheid gaan samen (geseculariseerde versie: leiden en toch ook aanwezig zijn bij rampen)
- Christendom: drie transformaties

Centrale plaats van Jezus als de Goede Herder: macht als zoon van God + zorg voor kudde

- Verantwoordelijkheid: In Joodse gedachtengoed bepaalt verantwoordelijkheid de relatie tussen God en mens (Levinas). Christendom neemt over maar moraliseert naar verantwoordelijkheid over gedrag. **Wrevel ten aanzien van moraliserende invloed**

VAN JODENDOM NAAR CHRISTENDOM

- Gehoorzaamheid: In Joodse gedachte is kudde gehoorzaam aan herder. Christendom: gehoorzaamheid is individueel en integraal en dus ook aan diegene die God vertegenwoordigt. **Wrevel ten aanzien van gehoorzaamheid in neo-liberalisme**
- Joodse gedachtengoed kent individualisering (herder kent elk schaap en schaap kent herder) maar in christendom wordt dit opgedreven tot kennen van noden, relaties, ziel. Gevolgen voor spiritualiteit van ascese, idee van groei naar perfectie en gewetensonderzoek. **Wrevel ten aanzien van eenzijdige ascese en controle van gedrag mensen**

TRANSFORMATIE

- Versterkte pool van de macht door nadruk op belang van gedrag, gehoorzaamheid en groei naar perfectie door ascese.
- Verminderde nadruk op heilsdenken
- Verhoogde wrevel over machtspool

Onevenwicht tussen macht en mededogen in Christendom?

DUS...

- Vanuit Bijbelse en theologische wortels zijn macht en mededogen niet te onderscheiden
- Maar wat doen we met balans? Hoe corrigeren we en hoe behouden we evenwicht?

TEGEN DE STROOM IN

- Bewust zijn dat in christendom een mens zichzelf nooit redt: paradigma van de heteronomie (ons bestaan is nooit autonoom). Dit wil zeggen dat er altijd bemiddeling is (ander, Ander) wat asymmetrie betekent en macht. Pastor moet in spanning macht en mededogen staan .
- Traditie heeft bemiddelende rol van pastor te sterk moralistisch ingevuld en bijgevolg machtselement versterkt.

RUIMTE OM VRIJMOEDIG TE SPREKEN

WAT IS HET NIET?

- Een ruimte om destructief te zijn naar zelf en anderen
- Een ruimte om macht te doen gelden
- Een ruimte om martelaar te zijn
- Een ruimte voor eigen gelijk
- Een ruimte om te verwijzen naar pastoraat als een doekje voor het bloeden

PARRHESIA

- Oud Grieks woord: ruimte om **vrijuit** te spreken (free speech) in functie van het **gemeenschappelijk goed** ook als er persoonlijk risico is. Deze ruimte wordt niet gebruikt om te manipuleren of voor retoriek (overtuigen door spreken)
- Moeten er **grenzen** zijn aan vrijuit spreken? In Griekse oudheid: soms wel en soms niet
- In Christendom: kan paradigma van verschil en 'descent' (afdalen) grenzen bieden?

FOUCAULT EN PARRHESIA

- Vrijmoedig spreken bevindt zich op interpersoonlijk, sociaal en politiek vlak
- Nadruk op luidop durven zeggen van de waarheid in de gemeenschap ondanks druk om niet te spreken
- De vrijmoedige probeert de innige band tussen overtuiging en waarheid niet te laten ondersneeuwen.
- Ten dienste van de gemeenschap, vraagt moed en is niet zonder risico
- Is kunst waaraan gemeenschap nood heeft om toekomst te hebben

FOUCAULT

- “To summarize the foregoing, parrhesia is a kind of verbal activity where the speaker has a specific relation to truth through frankness, a certain relationship to his own life through danger, a certain type of relation to himself or other people through criticism (self-criticism or criticism of other people), and a specific relation to moral law through freedom and duty. More precisely, parrhesia is a verbal activity in which a speaker expresses his personal relationship to truth, and risks his life because he recognizes truth-telling as a duty to improve or help other people (as well as himself). In parrhesia, the speaker uses his freedom and chooses frankness instead of persuasion, truth instead of falsehood or silence, the risk of death instead of life and security, criticism instead of flattery, and moral duty instead of self-interest and moral apathy.”

VOORWAARDEN PARRHESIA BINNEN DE KERK

- Weten: geen eenvoudige ruimte om in te vertoeven
- Macht kunnen in de ogen kijken
- Blick richten op barmhartigheid
- Blinde identificatie met leer kerk is ongewenst

Twee rectoren:

- Rector Torfs: 'Loyaliteit zonder kritische zin is geen echte loyaliteit'
- Rector De Somer | 1985: de vrijheid tot dwalen

WAT TE DOEN IN DEZE RUIMTE?

- De ander durven bevragen in verhouding van asymmetrie (pastor tegenover instituut; instituut tegenover gelovige, pastor tegenover pastorant...) Noodzakelijk om macht te begrenzen, ruimte te laten voor barmhartigheid en vertegenwoordiger zijn van kerk als weg tot heil
- Wat doe ik? Hoe draag ik bij aan de kerk? Hoezeer identificeer ik mij? Hoe laat ik mij opvorderen door de bijbelverhalen? Is mijn leven en geloof ook onveranderlijk geworden?
- Hoe kunnen we datgene wat ons richt, meer afstemmen op het komende rijk en daar zoveel mogelijk mensen in meenemen? Zijn we goed bezig vanuit machtspectief? Hoe zit het met onderscheiding?

WAT TE DOEN IN DEZE RUIMTE?

- Inclusiviteit
- Gods gelaat zien in de ander
- Heil van een gemeenschap op weg naar God
- Barmhartigheid (niet in softe zin): jij appeleert mij zo sterk en dringt binnen in mijn comfortabele bestaan en ik moet reageren en mee zorg dragen voor jou. Includeert raakbaarheid.

BARMHARTIGHEID ALS ORGANISEREND PRINCIPE

- Barmhartigheid wordt door Walter Kasper in zijn boek beschreven als het organiserend principe van God zelf
- Dan kan het niet dat barmhartigheid in het pastoraat thuishoort en niet in de leer
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat barmhartigheid de leer evenzeer doordringt? (geen tweede beweging)
- Leergezag:
  - Inclusief
  - Zichzelf laten opvorderen
  - Woorden geven aan Gods scheppingskracht en werkzame aanwezigheid

BAND MET PAROUSIA

- Verwijst naar aanwezigheid van Christus nu en later
  - Temporale categorie of kritische categorie?
- Indien kritische categorie beleven/bewerken we dan Parousia als we vrijmoedig spreken?
- Apocalyps: Parousia is ontsluiten wat verhuld is.

PAROUSIA IN PARRHESIA

- Aanwezigheid van Christus als een kritische categorie
- Test is barmhartigheid
- Als barmhartigheid organiserend principe is van God dan hebben we Gods gelaat mogen aanschouwen in Christus
- In barmhartigheid brengen we Christus telkens weer opnieuw aanwezig.
- Includeert voortdurende beweging en zoeken.

RUIMTE OM VRIJMOEDIG TE SPREKEN

“The charged feelings surrounding the issue of gay priests, bishops, and seminarians will only be dissipated when the reality of homosexuals in the ranks of the clergy is dealt with openly, compassionately, and with wisdom.” (Cozzens)